

รูปแบบการจัดการเรียนรู้
ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญา ในการคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม
ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

LEARNING MANAGEMENT MODEL

THAT PROMOTES A COGNITIVE SKILL IN ANALYTICAL THINKING WITH THE
PRINCIPLE OF BUDDHA DHAMMA OF THE BACHELOR'S DEGREE STUDENTS
OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

พระมหาสาธิต เมธีจรรยาภรณ์*

Phramaha Sathit Methijanyaph

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม 2) เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ไปใช้จัดการเรียนรู้ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 รูป/คน สทนากลุ่มเฉพาะครั้งที่ 1 จำนวน 14 รูป/คนเพื่อสร้างรูปแบบ สำรวจความคิดเห็นของผู้สอน จำนวน 269 รูป/คน และ สทนากลุ่มครั้งที่ 2 จำนวน 15 รูป/คน เพื่อยืนยันรูปแบบและจัดทำข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันรูปแบบให้กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลักคือ 1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

* Doctor of Philosophy Program Department of Innovation Management Education
(Innovation Management, Curriculum and Instruction) College of Innovation and Management
Suan Sunandha Rajabhat University

องค์ประกอบย่อย 6 ประการ ได้แก่ (1) กิจกรรมการเรียนรู้ (2) สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ (3) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (4) บทบาทผู้สอน (5) บทบาทผู้เรียน (6) การวัดและประเมินผล

2. ทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ใน 3 ลักษณะ คือ (2) การวิเคราะห์เนื้อหา (2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (3) การวิเคราะห์หลักการ

2. ผลการประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม 6 องค์ประกอบ 2) ทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ 3 องค์ประกอบ 3) แบบจำลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม เมื่อดำเนินการปรับปรุงแล้ว มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.912 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริง

3. ผลการประเมินและให้ข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2 ประเด็น คือ 1. ควรบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าในองค์ประกอบรูปแบบให้ชัดเจน พร้อมแสดงขั้นตอนการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ 2. องค์ประกอบของรูปแบบควรเชื่อมโยงกับกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมที่จะช่วยปรับพฤติกรรมผู้เรียนให้สะท้อนคุณลักษณะของบัณฑิต

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, หลักพุทธธรรม, ทักษะทางปัญญา, การคิดวิเคราะห์

ABSTRACT

This research article had 3 objectives as follows;re 1) to create a model of learning management that promotes a cognitive skill in analytical thinking with the principle of Buddha Dhamma, 2) to estimate the feasibility in taking this model for implementation in order to manage the learning, and 3) to present the way by implementing this model to be used in managing the learning. The research methodology being adopted in this research is the qualitative method by studying from the literatures, in-depth interview of 7 experts, the first focus group with 14 participants as to create a model, survey the lecturers of 269 respondents, and the second focus group with 15 participants as to confirm a model and to propose

suggestions. The researcher uses the content analysis to analyze data with the descriptive statistical method to analyze elemental confirmation of a model in order to be consistent with the empirical data.

Research findings were:

1. A model of learning management that promotes a cognitive skill in analytical thinking with the principle of Buddha Dhamma of the Bachelor's Degree students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University developed by the researcher consisted of 2 major elements which were 1. Process of learning management consisted of 6 minor elements i.e. (1) learning activity, (2) media innovation and learning source, (3) learning support, (4) role of lecturer, (5) role of learner, and (6) assessment and evaluation; 2. Cognitive skill in analytical thinking consisted of 3 features i.e. (1) content analysis, (2) relationship analysis, and (3) principle analysis.

2. The outcome in evaluating the feasibility by taking a model of learning management that promotes a cognitive skill in analytical thinking with the principle of Buddha Dhamma invented by the researcher from the process of qualitative research, verifying the structural validity in consistent with the empirical data which consisted of 1) Process of learning management that promotes a cognitive skill in analytical thinking with the principle of Buddha Dhamma had 6 elements, 2) Cognitive skill in analytical thinking had 3 elements, and 3) A mock-up model of learning management that promotes a cognitive skill in analytical thinking with the principle of Buddha Dhamma after being improved had a coefficient value of 0.912. This showed that a model after being improved was able to be implemented in real.

3. The evaluation result and the suggestion on a model of learning management that promotes a cognitive skill in analytical thinking with the principle of Buddha Dhamma of the Bachelor's Degree students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University comprised of 2 issues which were 1. Should clearly integrate the principle of Buddha Dhamma into the model's elements with the display of procedures in implementing Buddha Dhamma into the

learning management process, 2. Model's elements should be connected to the activity in the learning unit, especially in the principle of Buddha Dhamma which would help adjusting the learner's behavior as to reflect the traits of a graduate.

Keywords: Learning Management, Buddha Dhamma, Cognitive Skills, Analytical Thinking

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา กำหนดสาระสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดหลัก ผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สำหรับการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2552) ว่าด้วยคุณภาพของบัณฑิตต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2557,1-5) เป็นมหาวิทยาลัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงสถาปนาขึ้น ปฏิบัติภารกิจตามพระราชปณิธานด้านการผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้ขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ โดยการจัดตั้งวิทยาเขต 10 แห่ง วิทยาลัย 12 แห่ง ห้องเรียน 5 แห่ง หน่วยวิทยบริการ 18 แห่ง และสถาบันสมทบ 7 แห่ง มีการจัดการบริหาร บริการการศึกษา การเรียนการสอนอย่างหลากหลายภายใต้ปรัชญา “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” พร้อมทั้งมีปณิธานอันแน่วแน่ที่จะจัดการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ มุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม รวมถึงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถ อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ และสังคมส่วนรวมถือเป็นภารกิจหลักที่มหาวิทยาลัยฯ ให้ความสำคัญ ตระหนักและมุ่งมั่นที่จัดการบริหารบริการการศึกษาให้เป็นไป

ตามมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก ภายใต้การรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ที่ว่าด้วย คุณภาพของบัณฑิต

ทักษะทางปัญญา เป็นทักษะสำคัญตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาศึกษา ซึ่งเป็น แกนกลางของผลการเรียนรู้ 5 ด้าน โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นตัวเชื่อมประสานให้เกิดคุณธรรม- จริยธรรม ความรู้ และทักษะความสัมพันธ์-ความรับผิดชอบ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการจัดการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญา ในการคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ สำหรับสำหรับผู้จัดการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะพุทธศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม

2.2 เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทาง ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม ไปใช้จัดการเรียนรู้

2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาใน การคิดวิเคราะห์ ด้วยหลักพุทธธรรม ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา ได้แก่ สารการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย แนวคิดการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ บรรยากาศและเครือข่ายการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอนและ ผู้เรียน และการคิดวิเคราะห์ ที่เป็นทักษะทางปัญญา ที่จะเกิดขึ้นจากการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ จัดการเรียนรู้ ครอบคลุมการคิดตามหลักพุทธธรรม

3.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้และด้านทักษะทางปัญญา เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลัก พุทธธรรม จำนวน 7 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้

ทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีตำแหน่งทางวิชาการ หรือมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ทางด้านพุทธปรัชญา ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือเป็นหัวหน้าภาควิชาในกลุ่มสาขาวิชา ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ พุทธศาสตร์

2) ผู้บริหารวิชาการในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้ให้ข้อมูลในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต จำนวน 6 รูปหรือคน โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ และบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

3) ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต เป็นผู้ให้ข้อมูลจากการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต จำนวน 8 รูปหรือคน

4) อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต เป็นผู้ให้ข้อมูล ด้วยการสำรวจ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต จำนวน 269 รูปหรือคน

5) ผู้บริหารวิชาการของมหาวิทยาลัย เป็นผู้ให้ข้อมูล ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ และรับฟังข้อเสนอเชิงนโยบายในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต จำนวน 14 รูปหรือคน

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลักคือ

1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 6 ประการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน การวัดและประเมินผล

2) ทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ใน 3 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การวิเคราะห์หลักการ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือตอนที่ 1 – 4 คือ

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมในการกำหนดกรอบแนวทางรูปแบบ และสังเคราะห์เนื้อหาที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านทักษะทางปัญญา 7 รูปหรือคน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม เพื่อสำรวจ สภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้แทน/อาจารย์สอน ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต จำนวน 15 รูปหรือคน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

4.2 เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปใช้จัดการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่ 5 คือ

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของ อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวนทั้งหมด 906 รูปหรือคน สุ่มประชากรด้วยตาราง Krejcie & Morgan (1970) ได้จำนวน 269 รูปหรือคน และจัดสัดส่วนตามจำนวนอาจารย์ประจำหลักสูตร จำแนกคณะ

4.3 เพื่อเสนอแนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่ 6

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้บริหารวิชาการของมหาวิทยาลัย จำนวน 15 รูปหรือคน เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ และรับฟังข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและปฏิบัติในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้จากกระบวนการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1) ผลการศึกษาแนวคิดที่จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้มีความสอดคล้องกับหลักการ แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้ การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นในการศึกษา การเรียนรู้ การทำงานในโลกยุคปัจจุบัน ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความรู้มีการพัฒนาตลอดเวลา การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะทางปัญญา เป็นการจัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเป็นการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนควบคู่ไปกับการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยอาศัยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ การเรียนรู้แบบร่วมมือ

2) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า แนวคิดหลักพุทธธรรมที่ควรแทรกเข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักโยนิโสมนสิการ หลักอริยสัจ หลักภาวนา กระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ กระบวนการกลุ่ม การจัดทำโครงการ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานได้แก่ กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา ประยุกต์ ทักษะที่สนับสนุนการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ การสังเกต การฟัง การสื่อสาร การตั้งสมมติฐาน ทักษะด้านสารสนเทศ ได้แก่ การใช้สื่อ การสืบค้น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ บันทึก จัดเก็บข้อมูล ทักษะการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา การสนับสนุนเครือข่ายวิชาชีพ การประเมินผลตามสภาพจริง คุณลักษณะของผู้สอนและผู้เรียน

3) ผลการสนทนากลุ่มสำรวจสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พบว่า แนวคิดการจัดการเรียนของมหาวิทยาลัยเป็นไปตามพระราชปณิธานของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 5 ที่ให้เป็นสถานที่ศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์” หลักสูตรของมหาวิทยาลัยเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมคือ หลักกัลยาณมิตร หลักอริยสัจ 4

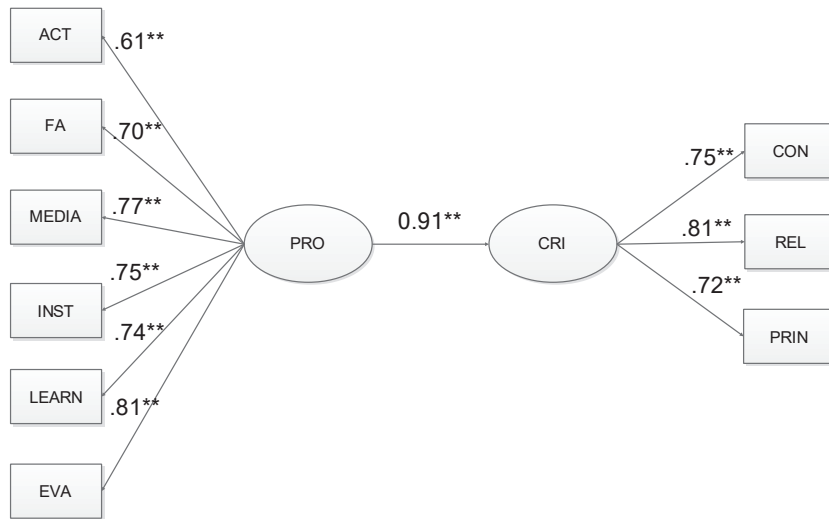
หลักไตรสิกขา สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่ใช้คือ สื่อบุคคล สื่อสภาพแวดล้อม สื่อกรณีศึกษา สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ คือการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ตามหลัก สัมปายะ หลักอิทธิบาทและ เครือข่ายการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลักคือ

(1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 6 ประการ ได้แก่ 1. กิจกรรมการเรียนรู้ 2. สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ 3. สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 4. บทบาทผู้สอน 5. บทบาทผู้เรียน 6. การวัดและประเมินผล

(2) ทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ใน 3 ลักษณะ คือ 1. การวิเคราะห์เนื้อหา 2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ 3. การวิเคราะห์หลักการ

5.2. ผลการประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปใช้จัดการเรียนรู้ โดยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นด้วยการวิเคราะห์ถึงการแจกแจงของตัวแปรเชิงประจักษ์ 41 ตัวแปร วิเคราะห์แบบจำลององค์ประกอบ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Secondary Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแบบจำลองให้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการให้ค่าความคลาดเคลื่อนของการวัดตัวแปรประจักษ์สัมพันธ์กัน พิจารณาค่าดัชนีการปรับปรุงแบบจำลองเพื่อให้แบบจำลองสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สุด ผลการวิเคราะห์แบบจำลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ พบว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าดัชนีกลมกลืนส่วนใหญ่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาที่กำหนดไว้ ($\chi^2/df = 1.735$, CFI = 0.982, TLI = 0.974, RMSEA = 0.062, RMR = 0.009) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ

6.1 ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 2) สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ 3) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 4) บทบาทผู้สอน 5) บทบาทผู้เรียน 6) การวัด ประเมินผลการเรียนรู้ สามารถนำมาอธิบายรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ หรือกล่าวได้ว่า องค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน เป็นองค์ประกอบของรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ซึ่งพิจารณาจากค่าดัชนีความกลมกลืนสอดคล้องตามเกณฑ์ โดยด้านที่มีน้ำหนักความสำคัญหรือมีความสำคัญในการอธิบายรูปแบบการสอนจากมากเรียงไปหาน้อย ดังนี้ องค์ประกอบที่ 3 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 4 บทบาทผู้สอน องค์ประกอบที่ 6 การวัด ประเมินผลการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 6 บทบาทผู้เรียน และองค์ประกอบที่ 1 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยบรรยากาศการเรียนรู้ มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมาก เพราะการจัดการเรียนรู้จะดำเนินไปอย่างมีชีวิตชีวาและราบรื่น ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้สอนกับผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กันและกัน อย่างไม่มีความ

หว่านระแวง ปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือทางไม่ดี เป็นบรรยากาศของการให้ความร่วมมือกันและกัน บรรยากาศทางจิตใจ สอดคล้องกับ Wincham Panich. (2013) ที่กล่าวว่า บรรยากาศการจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นในบรรยากาศจริงของรายวิชา และสถาบันการศึกษา บรรยากาศที่ดีมีผลเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และบรรยากาศไม่ดีมีผลลบ บรรยากาศยังมีผลต่อพัฒนาการของนิสิตอีกด้วย บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มี 4 ส่วน คือ สภาพแวดล้อมด้านปัญญา สังคม อารมณ์ และกายภาพ ที่นิสิตเผชิญในชั้นเรียน และภายในสถาบันการศึกษา

6.2 ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การวิเคราะห์เนื้อหา 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และ 3) การวิเคราะห์หลักการ เมื่อพิจารณาประเมินความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบและข้อมูลเชิงประจักษ์ ประเมินได้ว่าองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบย่อย สามารถนำมาอธิบายทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ได้ โดยด้านที่มีน้ำหนักความสำคัญหรือมีความสำคัญในการอธิบายทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา และองค์ประกอบที่ 3 การวิเคราะห์หลักการ สอดคล้องกับองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยได้ประมวลจากการนำแนวความคิดของนักวิชาการหลายท่านมาสรุปกำหนดเป็นองค์ประกอบการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดของ Bloom (1956), Clark (1990) ลักษณะร่วมกันในสามองค์ประกอบคือ การคิดวิเคราะห์เนื้อหา การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการคิดวิเคราะห์หลักการ สอดคล้องกับแนวคิดของบลูม (Bloom, 1956)

6.3 การวิเคราะห์แบบจำลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ตามวัตถุประสงค์การวิจัย เมื่อดำเนินการปรับปรุงแบบจำลองแล้วพบว่า ค่าดัชนีกลมกลืนส่วนใหญ่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาประเมินค่าดัชนีความกลมกลืนด้านอื่นๆ ของรูปแบบโดยภาพรวม ประเมินได้ว่า แบบจำลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมได้ รูปแบบการจัดการเรียนด้วยหลักพุทธธรรมที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม และการวิจัยเชิงคุณภาพแล้วนำมาตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุว่าสามารถส่งเสริมให้เกิดทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ได้โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.912 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนด้วยหลักพุทธธรรมที่สังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จริง เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.91 และมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดมากกว่า .50 (Hair & others. 1995: 642)

6.4 การสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ไปใช้จัดการเรียนรู้ และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและปฏิบัติในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ได้ข้อค้นพบว่า รูปแบบคือขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ควรจะแสดงให้เห็นขั้นตอนวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างละเอียด โดยที่ในตัวโมเดล จะแสดงให้เห็นเพียงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ สิ่งที่จะควรเพิ่มเติมตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน กระบวนการขั้นตอน ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ. 3) คัดเลือกหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ระบุไว้ว่ามีการวัดทักษะทางปัญญา แล้วจัดทำเป็นตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ก็จะช่วยให้รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ได้จริง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 2) สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ 3) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 4) บทบาทผู้สอน 5) บทบาทผู้เรียน 6) การวัด ประเมินผลการเรียนรู้ นำมาจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันอันดับสอง ทำให้ทราบว่ารูปแบบการจัดการเรียนที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ นั้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบ

2) การส่งเสริมด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจาก เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดในการอธิบายความแปรปรวนของรูปแบบการจัดการเรียนที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และบรรยากาศทางจิตวิทยา ที่ผู้สอนและผู้เรียน ผู้เรียนและผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นกัลยาณมิตร ยอมรับนับถือกันทั้งในฐานะผู้สอน และผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาค้นคว้าโดยใช้กระบวนการกลุ่ม สร้างความท้าทายในการเรียนรู้ การแข่งขัน การเคารพนับถือกตিকা ความมีระเบียบวินัยในห้องเรียน การสร้างและกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ การมีเครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) จะทำ

ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ จนทำให้เกิดการเรียนรู้

3) สามารถประเมินทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ได้โดยการประเมินจาก 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย คือ 1) การวิเคราะห์เนื้อหา 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และ 3) การวิเคราะห์หลักการ จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันอันดับสอง ทำให้ทราบว่าทักษะทางปัญญาที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ นั้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์

4) การจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ควรเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ รองลงมาคือ ทักษะการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์หลักการ ตามลำดับ เนื่องจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เป็นทักษะที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์หลักการ ตามลำดับ

5) รูปแบบการจัดการเรียนด้วยหลักพุทธธรรมที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม และการวิจัยเชิงคุณภาพแล้วนำมาตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุว่าสามารถส่งเสริมให้เกิดทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ได้โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.912 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนด้วยหลักพุทธธรรมที่สังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จริง

7.2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ไปใช้จัดการเรียนรู้ และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและปฏิบัติในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม ได้ข้อค้นพบว่า รูปแบบคือขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ควรจะแสดงให้เห็นขั้นตอนวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างละเอียด โดยที่ในตัวโมเดล จะแสดงให้เห็นเพียงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ สิ่งที่จะควรเพิ่มเติมตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน กระบวนการขั้นตอน ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ. 3) คัดเลือกหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ระบุไว้ว่ามีการวัดทักษะทางปัญญา แล้วจัดทำเป็นตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ก็จะช่วยให้อุปกรณ์นี้สามารถนำไปใช้ได้จริง

(2) ควรนำรูปแบบแบบจำลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น เพื่อหาความเที่ยงตรงของแบบจำลองที่จะไม่แปรเปลี่ยนไปไม่ว่าจะนำไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างต่างๆ กัน

(3) ควรมีการศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์เพิ่มเติมลงในแบบจำลอง เพื่อพัฒนาให้แบบจำลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และหารูปแบบจำลองที่มีประสิทธิภาพโดยพิจารณาจากค่า CFI

References

- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives. Handbook II: Affective Domain*. New York: Mckay.
- Clark, J.H. (1990). *Pattern of Thinking: Integrating learning skills in Content Teaching*. Boston: Allyn and Bacon.
- Hair, Joseph F. et al. (1995). *Multivariate Date Analysis with Reading fourt Edition*. 4th ed., USA: Prentice Hall.
- Kriansak jareanwongsak. (2003). *Strategic Thinking*. Bangkok: Success Media.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2014.) *Self Assessment Report Academic year 2013*. Printed media.
- Phrabhrammaghunabhorn (P.A.Payutto). (2014). *Bhuddadhamma: Extended Version*. 39st Printed. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing.
- Robert V. Krejcie & Daryle W. Morgan. (1970). *Educational and Psychological Measurement*. 30, 607-610.
- Suchart Prasitratsin And Kannikar Sukkasem. (2004). *Qualitative Research Methodology: Current Research Problems and Future Research*. 1st Published. Bangkok : Fianfa Printing.
- Wincharn Panich. (2013). *How Learning Work*. 1st Published. Bangkok : S.R.Printing Mass Product Co.Ltd.